

การศึกษาวิเคราะห์พัฒนาการโครงสร้างพระมหาปิฎกไทโซ AN ANALYTICAL STUDY OF THE DEVELOPMENTAL STRUCTURE OF THE TAISHO TRIPITAKA

สุตารัตน์ บรรเทากุล*

บทคัดย่อ

จุดมุ่งหมายทางวิชาการของงานวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์พัฒนาการโครงสร้างพระมหาปิฎกไทโซ” เพื่อการศึกษาค้นหาความรู้ความเข้าใจประวัติความเป็นมาของพระมหาปิฎกไทโซ ธรรมชาติของลักษณะโครงสร้าง สิ่งที่ปรากฏในโครงสร้าง เช่น การจัดปิฎกต่างๆ ลำดับวิธีการเรียงหมวดหมู่ แม้ว่าพระมหาปิฎกไทโซจัดพิมพ์ขึ้นในประเทศญี่ปุ่นด้วยอักษรจีนจะมีใช้พระมหาปิฎกฉบับล่าสุดของพระพุทธศาสนาหายาน แต่ก็ยังเป็นพระมหาปิฎกที่นักวิชาการพุทธศาสนาทั่วโลกต่างยอมรับเป็นแหล่งอ้างอิงข้อมูลที่ดีเท่าที่มีในปัจจุบัน โดยเริ่มพิมพ์เมื่อปี ค.ศ. 1924 เสร็จสมบูรณ์ในปี ค.ศ. 1934 บรรจุเป็นรูปเล่มจำนวน 100 เล่ม

วิธีวิจัยของรายงานวิจัยนี้ใช้รูปแบบการศึกษาวเคราะห์เอกสาร โดยมีกระบวนการที่เริ่มต้นจากการศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูล, วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การศึกษาวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณา รูปแบบการเก็บรวบรวมข้อมูลในหลายแหล่งด้วยวิธีการอ่านแล้วแปล บันทึกเป็นกระบวนการวิเคราะห์อย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นลักษณะพิเศษของการศึกษาวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณา เป็นการวิเคราะห์ที่นำมาใช้ในการศึกษาลักษณะโครงสร้างในพระมหาปิฎกไทโซบนฐานความเชื่อ ทศนคติ ค่านิยม ศาสนา ภาษาและวัฒนธรรม

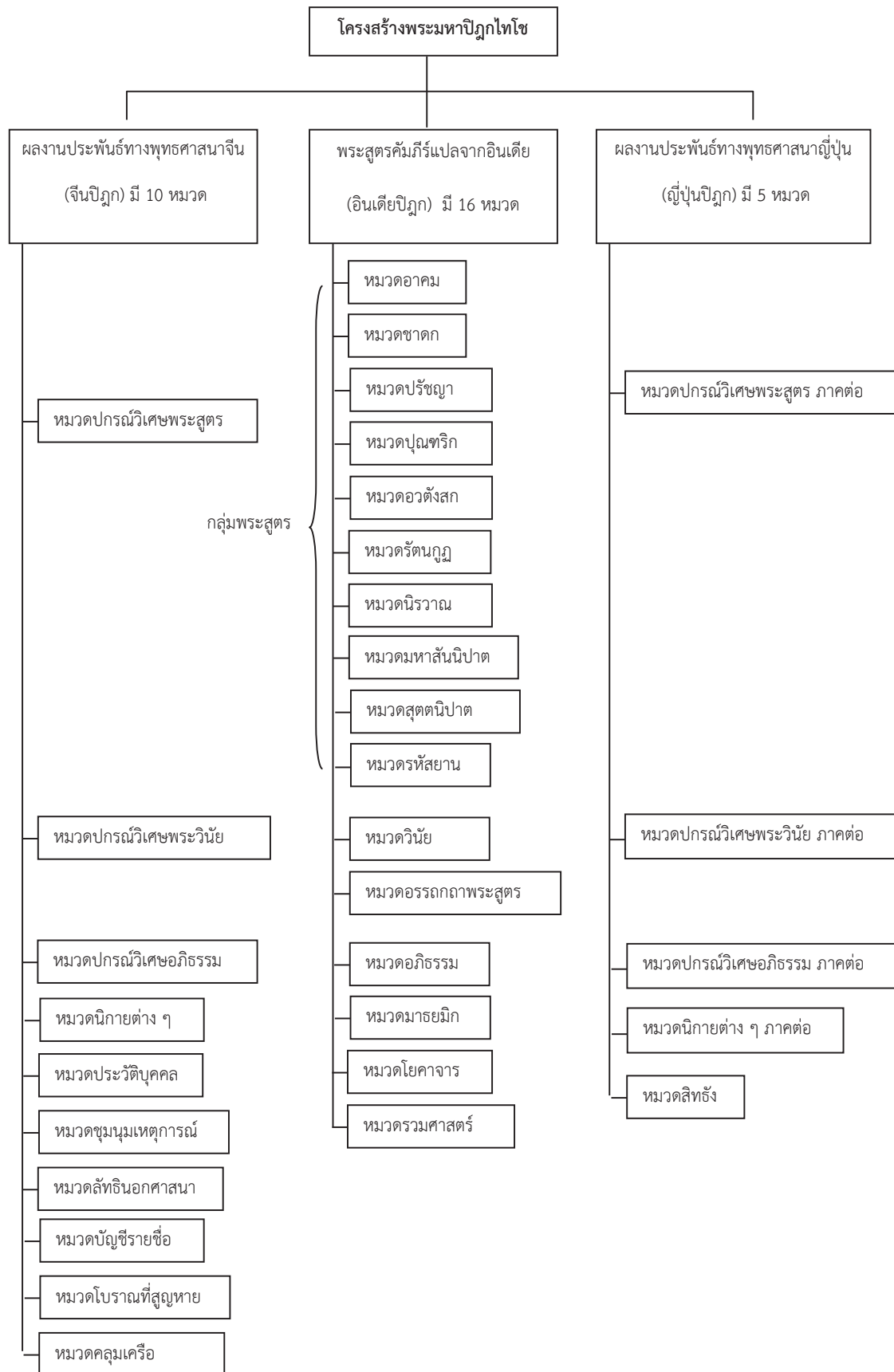
งานวิจัยนี้สามารถสรุปพัฒนาการของพระมหาปิฎกไทโซส่วนที่เป็นลักษณะโครงสร้างคัมภีร์ตั้งแต่เล่มที่ 1 ถึงเล่มที่ 85 ตามการแบ่งหมวดหมู่ พระมหาปิฎกไทโซมีโครงสร้างคัมภีร์ที่สร้างขึ้นอย่างเจาะจงเพื่อสื่อความหมายเป็นสามปิฎกใหญ่ คือคัมภีร์ส่วนที่ปริวรรตเป็นภาษาจีนจากคัมภีร์ฝ่ายอินเดียดั้งเดิม คัมภีร์ปิฎกส่วนที่เป็นผลงานประพันธ์อรรถาธิบายฝ่ายจีน และคัมภีร์ปิฎกที่เป็นผลงานประพันธ์อรรถาธิบายเพิ่มเติมของฝ่ายญี่ปุ่น รวมเป็นคัมภีร์สามปิฎก ซึ่งในงานวิจัยนี้จะใช้คำว่า “อินเดียปิฎก” “จีนปิฎก” “ญี่ปุ่นปิฎก” ตามลำดับ ฉะนั้นจึงสามารถรวมเรียกได้ว่า “พระไตรปิฎก” ในลักษณะเช่นนี้ย่อมสอดคล้องตามความหมายเชิงชาติพันธุ์วรรณา ในปิฎกแรกประกอบด้วย 16 หมวด คือ สิบหมวดแรกในกลุ่มพระสูตร, หมวดพระวินัย, หมวดอรรถกถาพระสูตร, หมวดอภิธรรม, หมวดมหายานิก, หมวดโยคจาร, และหมวดรวมศาสตร์ สำหรับปิฎกที่สองและที่สามประกอบด้วยงานประพันธ์อรรถาธิบายสามหมวดหลักได้แก่อรรถาธิบายพระสูตร อรรถาธิบายพระวินัย อรรถาธิบายศาสตร์, และคัมภีร์ของนิกายต่างๆ เป็นต้น ซึ่งแบ่งออกเป็น 10 หมวด และ 5

* คณะพุทธศาสตร์ ภาควิชาพระพุทธศาสนา

หมวดตามลำดับ ในพระมหาปิฎกไทโซมีคำเรียกชื่อเฉพาะแก่รรถาธิบายเหล่านี้ว่า “วิภาษา” ซึ่งในงานวิจัยนี้จะใช้คำรวมทั่วไปว่า “ปกรณ์” หรือ “ปกรณ์พิเศษ” เพื่อแสดงให้เห็นชัดเจนว่าเป็นจากงานประพันธ์ใน จีน เกาหลี และญี่ปุ่น แตกต่างจากงานประพันธ์รรถกถาฝ่ายอินเดีย

แม้พระสูตรหรือคัมภีร์ที่บรรจุในพระมหาปิฎกไทโซจะอาศัยพื้นฐานจากพระปิฎกจีนที่มีการรวบรวมพระสูตรคัมภีร์ตั้งแต่สมัยราชวงศ์จิ้น จนถึงพระไตรปิฎกฉบับจิ๋นฝูแห่งราชวงศ์ซ่ง พระปิฎกฉบับผู้หนึ่งแห่งราชวงศ์หยวน พระปิฎกฉบับเจียซิงแห่งราชวงศ์หมิง และพระปิฎกฉบับเกาหลี เป็นฐานสำคัญ แต่วิธีการแบ่งหมวดหมู่พระปิฎกไทโซได้มีการแก้ไขปรับปรุงเป็นรูปแบบแตกต่างจากการแบ่งหมวดหมู่พระปิฎกพระพุทธศาสนาภาษาจีนที่สืบทอดมา โดยไม่มีการแบ่งแยกเป็นฝ่ายมหายาน สรวกยานอีก นับได้ว่าไม่มีพระปิฎกฉบับใดเป็นฐานสะท้อนให้สำหรับอ้างอิงต่อวิธีการแบ่งหมวดหมู่เช่นนี้ ดังนั้นการจัดหมวดหมู่ในรูปแบบใหม่ทั้งหมดนี้เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของพระมหาปิฎกไทโซ พระมหาปิฎกไทโซได้แสดงให้เห็นถึงความเชื่อและแนวคิดแบบใหม่ที่อาศัยลำดับเหตุการณ์ทางเวลา ซึ่งสามารถค้นหาร่องรอยจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาอินเดียมากกว่าคำสอนที่สืบทอดมาในนิกายเถียนไท เพราะสองนักปราชญ์สำคัญทางพระพุทธศาสนาชาวญี่ปุ่นคือ ทะคะคุสุ จุนจิโร และวะตะนาเบะ ไคเคียวคุ ผู้มีบทบาทอย่างมากในการจัดทำพระมหาปิฎกไทโซได้รับวิธีการศึกษาแบบใหม่จากประเทศตะวันตกเมื่อต้นศตวรรษที่ยี่สิบได้รับอิทธิพลแนวคิดต่อคุณค่าทางศาสนา จึงทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงโครงสร้างดังที่ได้แสดงไว้ในพระมหาปิฎกไทโซ

อีกประการหนึ่งงานวิจัยนี้ได้ปริวรรตบัญญัติรายชื่อพระสูตรคัมภีร์พุทธศาสนาส่วนผลงานประพันธ์ฝ่ายอินเดีย หรือ “อินเดียปิฎก” ที่บรรจุในพระมหาปิฎกไทโซเป็นภาษาไทยด้วยชื่อคัมภีร์สันสกฤต ในกรณีชื่อพระสูตรหรือคัมภีร์ที่ไม่สามารถค้นพบร่องรอยภาษาสันสกฤตจะปริวรรตเป็นภาษาไทยโดยถอดเสียงจากภาษาจีนพร้อมกับแปลความหมายกำกับไว้ในวงเล็บต่อท้าย นอกจากนี้แล้ว งานวิจัยนี้ยังได้นำเสนอบทนำและสรุปสาระสำคัญของพระสูตรคัมภีร์สำคัญๆโดยย่อ พร้อมทั้งแผนภูมิโครงสร้างคัมภีร์พระมหาปิฎกไทโซ

ABSTRACT

The academic objective of the research work on “An Analytical Study on Developmental Structure of the Taishō Tripitaka” is focused on the understanding how the structure of the Taishō Tripitaka being developed. What reason does shape its structure? How are the groups or collections of scriptures divided? In addition, the research has also introduced the Sanskrit name of sutras or scriptures contained in the Taishō Tripitaka which were composed in India by transliterating from Romanization of Sanskrit into Thai. In the case that there is no Sanskrit title, the name will be transliterated from Chinese words into Thai characters, followed with transcription into Thai in the bracket. The research work also makes an abridged explanation on certain sutras or scriptures as well.

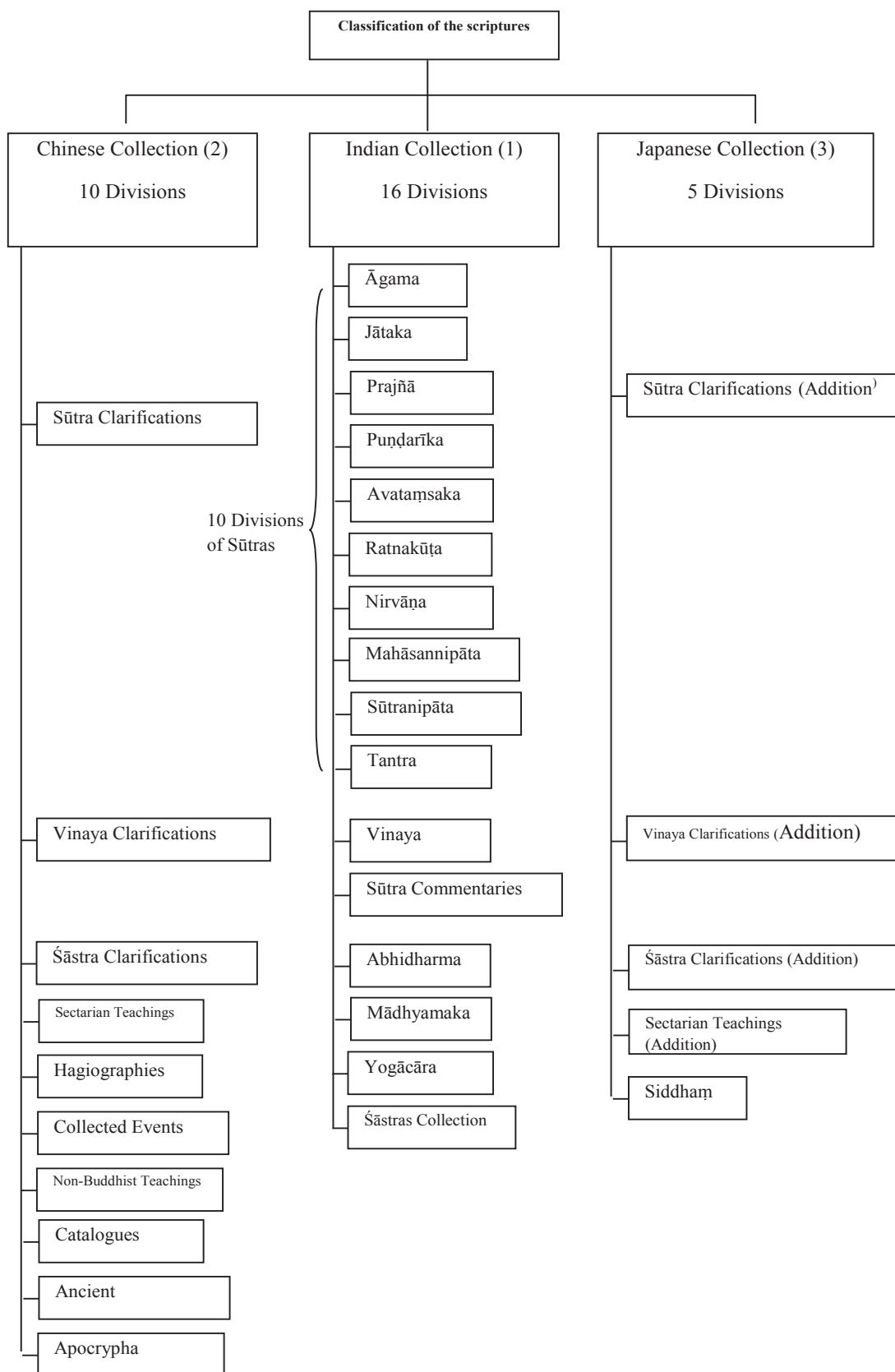
Though the Taishō Tripitaka is not the latest edition of Buddhist Canon in Chinese, it is the standard edition accepted by all Buddhist scholars throughout the world as a source for reference published in Japan in 1924 and completed 100 volumes later on. The research work on the Taishō Tripitaka is documentary research proceeding by observation, collecting, and analysis. Analysis of data is based on ethnographic research because the method of collecting data is from several sources with the continuity of recording, which is the distinctive characteristic of ethnographic research. The analytical method towards the studying of the structure of the Taishō Tripitaka has the basis on belief, viewpoint, the new sets of values, and language.

The result of research on the Taishō Tripitaka's structure is summed up as three baskets or collections as follows. That is, the collection of translation works of scriptures composed in India into Chinese, the collection of commentaries composed in China, and the collection of commentaries, sub-commentaries, composed in Japan. In this research, these 3 collections are called “Indian Collection”, “Chinese Collection”, and “Japanese Collection” respectively. Therefore the Taishō edition can be designated as “Tripitaka” in the sense of dividing into three baskets of Buddhist canon. The designation followed the conception of ethnography as the scriptures or texts are generated. Each collection is comprised with three basic categories, that is, sutra, vinaya, and abhidharma including various explication literatures. The commentaries, sub-commentaries, and explication works particularly composed by Chinese, Korean, and Japanese Buddhist scholars are specifically termed as “treatises”.

The scriptures and treatises contained in the Taishō Tripiṭaka are mostly depend on Chinese Buddhist Canon which have been gathered since the Jin Dynasty, particular the Zhifu version of the Song Dynasty, the Puning version of the Yuan Dynasty, the Jiaying version of the Ming Dynasty, and the Tripiṭaka Koreana edition as important sources, but the classification of categories on the Taishō edition has been rearranged and is distinctive from all previous versions. There was no style of classifications as Mahayana category and Hinayana category as appeared in early Chinese Buddhist Canon anymore. No any previous Chinese version can reflected as the base for reference in the new arrangement. It is, therefore, accounted as the new and unique style of the Taishō Tripiṭaka edition.

The Taishō Tripiṭaka has revealed the new belief and paradigm changed from the five periods of Tiantai school's teachings. It is mostly depend on the chronicle order which maybe trace back through the historical evidence of Indian Buddhism. An approach of new education at the beginning of the twentieth century has been adopted and influenced on the new sets of religious value as shown in the Taishō Tripiṭaka.

The structure of classification of the scriptures in the Taishō Tripiṭaka is as follows.

1. บทนำ

เนื่องจากชาวพุทธเถรวาทมีความคุ้นเคยและเข้าใจว่า “พระไตรปิฎก” หมายถึงคำสอนของพระพุทธเจ้าที่รวบรวมเป็นหมวดหมู่ 3 หมวดหมู่ซึ่งประกอบด้วยพระวินัย พระสูตร และพระอภิธรรม ดังนั้นจึงอนุมานเองว่าพระไตรปิฎกฝ่ายมหายานควรมีโครงสร้างคล้ายคลึงกับพระไตรปิฎกบาลีของเถรวาท จากการวิจัยพบว่าความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนไปจากความจริงเช่นนี้มีปรากฏอยู่ในวงการการศึกษาพระพุทธศาสนา ฉะนั้นจึงจำเป็นต้องแสดงโครงสร้างลักษณะการจัดหมวดหมู่พระคัมภีร์ของฝ่ายมหายาน ในการวิจัยนี้เลือกพระมหาปิฎกไทโซเป็นข้อมูลหลัก เพราะเป็นพระปิฎกที่หาได้ง่ายและเข้าถึงได้ง่าย บรรจุในรูปซีดีรอมที่มีราคาไม่แพงเหมาะกับการพกพาค้นคว้า เพราะการพิมพ์เป็นรูปเล่มหนังสือมีจำนวนมากถึง 100 เล่ม

นอกจากนี้แล้วจากการวิจัยยังพบว่า คำศัพท์พื้นฐานสำคัญในพระไตรปิฎกฝ่ายเถรวาทและมหายาน เช่นคำว่า “พระสูตร” มีความหมายแตกต่างกัน เพราะคำว่า “พระสูตร” ของฝ่ายมหายานมิได้หมายถึงพุทธวจนะหรือพุทธพจน์เท่านั้น แต่รวมถึงคัมภีร์ที่รจนาโดยพระสังฆปริณายก เช่นพระปรมาจารย์ฉานหยูหนึ่ง (ท่านเว่ยหล่างในพากษ์ภาษาไทย) ซึ่งเป็นพระสังฆปริณายกลำดับที่หกแห่งนิกายฉาน (นิกายเซนในญี่ปุ่น) ได้รับการยกย่องเรียกชื่อคัมภีร์ที่ท่านรจนาในระดับพระสูตร ดังที่เรียกกันว่า “ลิวจู๋อันจิง” หรือ “*The Sutra of the Platform of the Sixth Patriarch*” หรือ “พระสูตรเว่ยหล่าง” ในพากษ์ภาษาไทยโดยท่านพุทธทาสภิกขุ ฉะนั้นคำว่า “พระสูตร” ที่ต่อท้ายชื่อคัมภีร์มหายานจึงมิได้เป็นคำศัพท์เฉพาะจำกัดการเรียกคำสอนหรือธรรมเทศนาขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเท่านั้น ทว่ามีสิ่งที่ทำให้เห็นความแตกต่างคือพระสูตรเว่ยหล่างถูกจัดอยู่ในจินปิฎก มิใช่อินเตียปิฎกในกลุ่มพระสูตร

จุดมุ่งหมายทางวิชาการในการค้นคว้าวิจัยนี้ เพื่อค้นหาความเข้าใจและแสวงหาหาความรู้ประวัติความเป็นมาและการแบ่งหมวดหมู่ตลอดจนชื่อพระสูตรและเนื้อหาสำคัญย่อๆ บางพระสูตรในพระมหาปิฎกไทโซ อันถือว่าเป็นตัวแทนของพระไตรปิฎกฝ่ายมหายาน เพราะเป็นพระปิฎกที่นักวิชาการทั่วโลกต่างยอมรับ การวิจัยเพื่อให้เข้าใจว่าพระมหาปิฎกไทโซมีธรรมชาติ คือมีลักษณะโครงสร้างเป็นอย่างไร ทำไมสิ่งที่ปรากฏในธรรมชาติหรือโครงสร้างนั้น เช่นการจัดหมวดหมู่ต่างๆ จึงเป็นเช่นนั้น มีเหตุผลโดยอยู่เบื้องหลัง เหล่านี้คือประเด็นและวัตถุประสงค์สำคัญในงานวิจัยฉบับนี้

งานวิจัยนี้จึงให้ความสำคัญด้านพัฒนาการโครงสร้างของพระมหาปิฎกไทโซ ซึ่งระเบียบวิธีวิจัยเป็นการวิจัยเอกสารและการวิเคราะห์เนื้อหา (Documentary research) เชิงประวัติศาสตร์ ข้อมูลการวิจัยที่ได้เป็นข้อมูลทุติยภูมิที่มีผู้ได้ศึกษาค้นคว้าเป็นบางส่วนแล้ว แต่ไม่ได้ตอบปัญหาว่าทำไมมีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างจากโครงสร้างดั้งเดิม เหตุใดโครงสร้างดั้งเดิมจึงมีลักษณะเช่นนั้น ซึ่งการวิจัยนี้จะใช้การวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณมาอธิบายและตอบปัญหาเหล่านั้น นอกจากนี้แล้วงานวิจัยนี้ยังให้ความสำคัญเกี่ยวกับการค้นคว้าหาชื่อพระสูตรที่ปริวรรตเป็นภาษาจีนกลับสู่ภาษาสันสกฤตเดิม คัมภีร์อรรถกถาหรือปกรณ์พิเศษต่างๆ ที่ประพันธ์ขึ้นใหม่โดยครันถรณาจารย์จีน อันมิได้อาศัยการแปลจากต้นฉบับภาษาสันสกฤต งานวิจัยนี้จะแปลชื่อคัมภีร์เหล่านั้นเป็นภาษาไทย

พร้อมกับอธิบายเนื้อหาในพระสูตรที่สำคัญบางพระสูตร งานวิจัยนี้อาศัยข้อมูลหัตถ์เลขที่ปรากฏในพจนานุกรมเพื่อสรุปในคำตอบประเด็นต่างๆ

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1) เพื่อศึกษาโครงสร้างพระมหาปิฎกไทโซ
- 2.2) เพื่อวิเคราะห์พัฒนาการและแสดงของการจัดหมวดหมู่ของโครงสร้างในพระมหาปิฎกไทโซ
- 2.3) เพื่อสำรวจชื่อภาษาสันสกฤตและแสดงชื่อพระสูตรภาษาสันสกฤตเดิมที่ถูกนำไปปริวรรตเป็นภาษาจีนรวมทั้งเนื้อหาย่อยๆ ของพระสูตรที่สำคัญในพระมหาปิฎกไทโซ

3. ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้วิจัยเลือกวิจัยพระมหาปิฎกไทโซ ในขอบเขตดังต่อไปนี้

- 3.1) ศึกษาโครงสร้างการจัดหมวดหมู่
- 3.2) วิเคราะห์หลักดำเนินโครงสร้างของพระไตรปิฎกด้วยทฤษฎีเชิงชาติพันธุ์วรรณนา
- 3.3) แปลและแสดงชื่อพระสูตรของพระมหาปิฎกไทโซรวมทั้งเนื้อหาย่อยๆ ที่สำคัญบางพระสูตร

4. วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิเคราะห์โครงสร้าง การจัดหมวดหมู่ และชื่อคัมภีร์หมวดหลักในพระมหาปิฎกไทโซ และเนื้อหาสำคัญรวมทั้งความสัมพันธ์ของพระสูตรบางพระสูตร ผู้วิจัยอาศัยเอกสารฐานข้อมูลปฐมภูมิและหัตถ์เลขที่ทั้งภาษาจีนและภาษาอังกฤษ รวมทั้งกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยขั้นตอนการวิจัยมีดังนี้

- 4.1) การออกแบบเก็บข้อมูล โดยการอ่านและแปล และการออกแบบสอบถาม
- 4.2) แหล่งข้อมูล จากพระมหาปิฎกไทโซ ซึ่งพิมพ์ในปีค.ศ.2004 จำนวน 100 เล่ม และชื่อพระสูตรคัมภีร์ที่สำคัญในจำนวน 32 เล่ม 1692 คัมภีร์ และข้อมูลจากพจนานุกรมอิเล็กทรอนิกส์ทางพุทธศาสนาของชาร์ล มุลเลอร์ และพจนานุกรมพระพุทธศาสนาผิวขาว จีน-อังกฤษ-สันสกฤต และพจนานุกรมพุทธศาสนานับอื่นๆ รวมทั้งเอกสาร บทความอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งในรูปแบบหนังสือและข้อมูลบนฐานอิเล็กทรอนิกส์เป็นแหล่งข้อมูลอ้างอิง
- 4.3) การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการอ่าน แปลและบันทึก วิเคราะห์ เพื่อทราบถึงโครงสร้างและการจัดหมวดหมู่ รวมถึงชื่อพระสูตรและคัมภีร์ในหมวดหลักของพระมหาปิฎกไทโซ
- 4.4) การวิเคราะห์ข้อมูล จากการทราบโครงสร้างการจัดหมวดหมู่ของพระมหาปิฎกไทโซ ทำการแปลและแสดงชื่อพระสูตรคัมภีร์หมวดหลักที่ปริวรรตมาจากภาษาสันสกฤตในปิฎกแรกพระมหาปิฎกไทโซ รวมทั้งสรุปเนื้อหาย่อยๆ ของพระสูตรที่สำคัญ

- 4.5) สรุป รายงานการศึกษาวิเคราะห์
- 4.6) การนำเสนอ งานวิจัยแบ่งออกเป็น 6 บท

5. ผลการวิจัย

จากกระบวนการศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูล (Collecting Data) ดังที่ได้แสดงไว้ในบทที่ 1 ถึง บทที่ 5 แล้วนั้น มีลักษณะการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ต่อเนื่อง ตั้งแต่การเก็บข้อมูลในเชิงประวัติศาสตร์ มูลเหตุต้นในการทำพระมหาปิฎกไทโซที่ประเทศญี่ปุ่นกระบวนการต่อมาคือการสังเกตในสนาม ศึกษา ซึ่งในงานวิจัยนี้คือพระมหาปิฎกไทโซ สังเกตจากขั้นตอนการปริวรรตชื่อพระสูตรและทำความเข้าใจสาระที่ถูกจัดในแต่ละหมวดหมู่ โดยเฉพาะการพรรณนาหรือลักษณะโดดเด่นของพระสูตรหลักสำคัญในหมวดหมู่นั้นๆ นับเป็นรูปแบบการศึกษาวิเคราะห์เอกสารในพระมหาปิฎกไทโซที่ผู้วิจัยลงสู่สนามการวิจัยด้วยการปริวรรตข้อมูลชื่อพระสูตรจากภาษาจีนเป็นภาษาไทย แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนถึงบรรทัดฐานและค่านิยมของการจัดหมวดหมู่ในพระมหาปิฎกไทโซได้ในลักษณะหนึ่งสำหรับคำอธิบายเพิ่มเติมหรือบทสรุปในบางพระสูตรของแต่ละหมวดหมู่จากข้อความที่ปรากฏอยู่ในพจนานุกรมอิเล็กทรอนิกส์ภาษาอังกฤษของชาร์ลส์มุลเลอร์ และจากเอกสารตำราภาษาจีนอื่นๆ สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นการยืนยันข้อมูลความถูกต้องที่ได้ค้นมาในเบื้องต้น

กระบวนการเริ่มต้นจากการศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูล (collecting data), วิเคราะห์เอกสาร (document analysis) ในงานวิจัยนี้ (analysis of data) ใช้การศึกษาวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณา เพราะรูปแบบการเก็บรวบรวมข้อมูลในหลายแหล่งด้วยวิธีอ่านแล้วแปล บันทึก การศึกษาวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณามีลักษณะพิเศษคือ ขั้นตอนการวิจัยเป็นกระบวนการต่อเนื่อง มีการวิเคราะห์ข้อมูลตั้งแต่เริ่มโดยไม่จำเป็นต้องรอให้การเก็บข้อมูลเสร็จจึงค่อยเริ่มวิเคราะห์ข้อมูล ฉะนั้นการวิเคราะห์ข้อมูลงานวิจัยพระมหาปิฎกไทโซนี้สามารถทำได้ตั้งแต่เริ่มกระบวนการเก็บข้อมูล เช่น ในขณะที่ผู้วิจัยจดบันทึกแปลชื่อพระสูตร ผู้วิจัยสามารถทราบได้ว่าพระสูตรใดที่สามารถหาร่องรอยได้ในภาษาสันสกฤต ทำให้ผู้วิจัยเกิดแนวคิดเกี่ยวกับการวิเคราะห์ข้อมูล การที่ผู้วิจัยมีโอกาสวิเคราะห์ข้อมูลในระหว่างกระบวนการเก็บข้อมูลนี้ นับว่าเป็นการช่วยปรับปรุงแนวทางการเก็บข้อมูลต่อไป เป็นการช่วยกำหนดจุดความสนใจในการวิจัยให้ชัดเจนยิ่งขึ้น เป็นกระบวนการวัดประเมินอย่างต่อเนื่องว่าผู้วิจัยรู้อะไรบ้างแล้วและอะไรที่ควรจะมีเพิ่มอีก เช่นกระบวนการเก็บข้อมูลในเบื้องต้นสามารถทำให้ทราบว่า มีพระสูตรใดบ้างสามารถหาร่องรอยย้อนกลับไปสูตรดั้งเดิมที่เป็นภาษาสันสกฤต หรือสามารถเทียบเคียงกับพระสูตรใดในบาลี มีพระสูตรใดบ้างที่ปริวรรตเป็นภาษาอังกฤษ เยอรมัน ฝรั่งเศส หรือภาษาทิเบต หรือมีพระสูตรใดไม่สามารถหาร่องรอยในภาษาสันสกฤตเดิม หรือได้สูญหายไปแล้ว หรือยังไม่มีการปริวรรตสู่ภาษาจีนหรือภาษาอังกฤษ หรือภาษาอื่น ลักษณะการนำเสนอข้อมูลจึงมีลักษณะพิเศษ โดยทั่วไปงานวิจัยนี้จะปริวรรตเป็นภาษาไทยจากฐานข้อมูลในภาษาจีน ภาษาอังกฤษ และภาษาอื่นๆ สำหรับชื่อพระสูตรคัมภีร์ทั้งหลายโดยเฉพาะในปิฎกหลัก คือ อินเดียปิฎก จะใช้ชื่อสันสกฤตเป็นหลักในกรณีมีหลักฐานอ้างอิง กรณีที่ไม่สามารถค้นหาร่องรอยชื่อเดิมในสันสกฤตก็จะใช้ชื่อภาษาจีนทั้งหมดปริวรรตสู่พยางค์ไทย พร้อมด้วยวงเล็บ

การแปลความหมายจากภาษาจีนสู่ภาษาไทย ในกรณีที่ไม่มีบริบทและรายละเอียดเพียงพอในการแปลความจึงจะมีเพียงชื่อจีนในพจนานุกรมไทยเท่านั้น ขั้นตอนกระบวนการของการศึกษาวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณาจึงยืดหยุ่นเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา ให้สอดคล้องสัมพันธ์กับสภาพการณ์ของข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลของการวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณาเหมือนการวิจัยเชิงคุณภาพทั่วไป คือ การนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้มาจัดเก็บให้เป็นระบบระเบียบ การนำเสนอข้อมูล และตีความและการหาข้อสรุป แต่ก่อนที่จะวิเคราะห์ข้อมูล ควรมีการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลก่อน ซึ่งในการวิจัยเชิงคุณภาพของงานวิจัยนี้ใช้เทคนิคที่ได้รับความนิยมนำมาใช้ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล คือ เทคนิคสามเส้า (Triangulation Technique) ได้แก่ เทคนิค “ต่างแหล่งข้อมูล” (data sources triangulation) เป็นการตรวจสอบข้อมูลที่ได้มาจากแหล่งที่ต่างกัันนั้นด้วยวิธีการเก็บข้อมูลเดียวกัน แล้วนำข้อมูลมาตรวจสอบยืนยันกัน ซึ่งในงานวิจัยนี้ได้ใช้พจนานุกรมอิเล็กทรอนิกส์ของชาร์ลส์มุลเลอร์ (Charles Muller) ตรวจสอบกับพจนานุกรมอิเล็กทรอนิกส์บุद्धิสเตอร์ (Buddhistdoor)

การเสนอผลสรุปของการวิจัย (Presenting the study) เนื่องจากการที่ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากการสังเกตจากการวิเคราะห์เอกสาร ผู้วิจัยต้องใช้เวลานานในการเก็บรวบรวมข้อมูลเหล่านี้ ข้อมูลที่ได้จะมีลักษณะเป็นเชิงพรรณนา มีปริมาณของข้อมูลจำนวนมากนับร้อยหน้า การที่จะนำมาวิเคราะห์ทั้งหมดก็จะเป็นการเพิ่มปริมาณผลการศึกษามากขึ้น ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีวิธีการและรูปแบบของการเสนอรายงานผลการวิจัย ผู้วิจัยจึงคำนึงถึงประเด็นสำคัญโดยอธิบายรายละเอียดโครงสร้างของพระมหาปิฎกไทโซ รวมทั้งการเสนอข้อมูลบางประการ และข้อคิดเห็นของผู้วิจัยเอง โดยทั่วไปเป็นการบรรยายสรุป นำเสนอข้อมูลสรุปโดยมีภาพแผนภูมิกำกับ

การวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณา (Ethnographic Research) ที่นำมาใช้ในการศึกษาลักษณะโครงสร้างในพระมหาปิฎกไทโซของประเทศญี่ปุ่น บนฐานความเชื่อ ทศนคติ ค่านิยม ศาสนา และภาษา เพื่อนำมาอธิบายลักษณะความเป็นไปอันซับซ้อนของโครงสร้างพระมหาปิฎกไทโซเป็นวิธีการมีลักษณะเป็นวิทยาศาสตร์ เป็นการค้นคว้าหาข้อเท็จจริง ใช้ตัวนักวิจัยเป็นเครื่องมือหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูล ลักษณะสำคัญของวิธีการนี้ประกอบด้วยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิจัยที่เน้นความเป็นองค์รวมให้ความสำคัญแก่บริบท รวมทั้งมีการพรรณนาและการวิเคราะห์ที่เน้นปัจจัยทางผลงานเนื่องจากวัฒนธรรมเป็นตัวแปรสำคัญ

จากการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการของพระมหาปิฎกไทโซ สามารถสรุปลักษณะสำคัญของพระมหาปิฎกไทโซในปัจจุบันออกเป็นสามประการใหญ่ๆ คือ ลักษณะโครงสร้าง การจัดหมวดหมู่ และการวางลำดับพระสูตรคัมภีร์ที่มีหลายสำนวน

1. ลักษณะโครงสร้าง

ในกระบวนการจัดเรียบเรียงคัมภีร์ปิฎกแต่ละยุคสมัยก่อนหน้าพระมหาปิฎกไทโซล้วนมีการผ่านขั้นตอนการตรวจสอบแต่ไม่มีการเก็บผลการตรวจสอบไว้ พระมหาปิฎกไทโซได้ทำลายอดีตอันยาวนานโดยใช้แนวคิดวิชาการยุคปัจจุบันมาเป็นเครื่องนำทาง ใช้วิธีการศึกษาตรวจสอบแบบสมัยใหม่มาเป็นฐาน เริ่มจากการเก็บสะสมคัมภีร์โบราณทำให้เกิดฉบับรวมคัมภีร์ แล้วตรวจสอบ

พระสูตรคัมภีร์ที่พิมพ์ในฉบับต่างกัน และเก็บรักษาผลตรวจสอบนั้นไว้ สิ่งเหล่านี้จึงเป็นเอกสารเชิงประวัติศาสตร์อันโดดเด่นของพระมหาปิฎกไทโซ นับได้ว่าเป็นงานวิจัยทางพุทธศาสนาที่เสนอข้อมูลอันทรงคุณค่า

จากการวิจัยเชิงชาติพรรณวรรณนาสามารถอธิบายได้ว่า พระมหาปิฎกไทโซมีโครงสร้างที่สร้างขึ้นอย่างเจาะจงเพื่อสื่อความหมายว่าเป็นสามปิฎกใหญ่ คือคัมภีร์ปิฎกที่แปลมาจากฝ่ายอินเดียดั้งเดิม คัมภีร์ปิฎกที่เป็นของฝ่ายจีน และคัมภีร์ปิฎกที่เป็นของฝ่ายญี่ปุ่น จึงรวมเป็นคัมภีร์สามปิฎก ซึ่งในงานวิจัยนี้จะใช้คำว่า “อินเดียปิฎก” “จีนปิฎก” และ “ญี่ปุ่นปิฎก” ตามลำดับ ฉะนั้นจึงสามารถรวมเรียกได้ว่า “พระไตรปิฎก” ในลักษณะเช่นนี้ย่อมถูกต้องในความหมายเชิงชาติพรรณวรรณนา ในแต่ละปิฎกประกอบด้วยหมวดหมู่หลักใหญ่ๆ สามกลุ่มคือ กลุ่มหมวดพระสูตร กลุ่มพระวินัย และกลุ่มอภิธรรมซึ่งรวมศาสตร์ต่างๆ ด้วย นอกจากนี้แล้วลักษณะโครงสร้างพิเศษในพระมหาปิฎกไทโซคือได้มีการรวบรวมอรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา ปกรณ์พิเศษต่างๆ ของอินเดียปิฎก จีนปิฎก และญี่ปุ่นปิฎก โดยมีวิธีการเรียกอย่างชัดเจน เช่นคำว่า “ปกรณ์พิเศษ” ถูกกำหนดให้ใช้สำหรับอรรถาธิบายคัมภีร์ที่ประพันธ์ขึ้นโดยนักปราชญ์ทางพุทธศาสนาของฝ่ายจีน และญี่ปุ่น หรือเกาหลี เนื่องจากพระมหาปิฎกไทโซมีการรวบรวมผลงานประพันธ์คัมภีร์แปลต่างๆ ตลอดทั้งประวัตินักปราชญ์ทางพุทธศาสนาที่สำคัญ เหตุการณ์สำคัญต่างๆ ซึ่งใช้เวลายาวนานต่อเนื่องเป็นสหัสวรรษ ทำให้พระมหาปิฎกไทโซนอกจากเป็นที่เก็บรวบรวมคำสอนพุทธศาสนาของฝ่ายสาวกยาน มหายาน และวัชรยาน ทุกประเภททุกนิกายเข้าไว้ด้วยกันแล้ว ยังเป็นแหล่งข้อมูลชั้นเยี่ยมทางประวัติศาสตร์พุทธศาสนา ตลอดทั้งภูมิศาสตร์ ปรัชญา และศาสตร์ต่างๆ อีกด้วย ฉะนั้นพระมหาปิฎกไทโซจึงเปรียบเสมือนแหล่งความรู้สารานุกรมทางพระพุทธศาสนาขนาดมหึมาที่มีลักษณะโครงสร้างชัดเจน

แม้ว่าพระมหาปิฎกไทโซอาศัยพื้นฐานจากพระมหาปิฎกจีนที่รวบรวมเรียบเรียงพระสูตรคัมภีร์ที่แปลมาจากอินเดียตั้งแต่ในสมัยราชวงศ์จิ้น ช่ง, หมิง และชิง เนื้อหาพระสูตรคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาที่บรรจุในพระมหาปิฎกไทโซ ได้ทำลายขอบข่ายพระคัมภีร์ปิฎกที่สืบทอดกันมาในแต่ละยุคสมัยก่อนยุคปัจจุบันนี้ พระมหาปิฎกไทโซไม่เพียงแต่มีระดับเนื้อหาคัมภีร์พระสูตรที่บันทึกในพระปิฎกทุกยุคสมัยของประเทศจีนแล้ว แต่ยังรวมไปถึงผลงานประพันธ์สำคัญในพุทธศาสนาของจีนโดยปรมาจารย์นิกายต่างๆ เช่น นิกายตรีศาสตร์, นิกายเทียนไถ, นิกายปุนทริก, นิกายอวตังสก, ตลอดทั้งนิกายวินัย, นิกายวิสุทธิภูมิ เป็นต้น รวมทั้งคัมภีร์ที่ทยอยพบในญี่ปุ่นและในเกาหลีโจเซออน ซึ่งได้หายสาบสูญไปจากแผ่นดินของจีนตั้งแต่สมัยราชวงศ์ถังและราชวงศ์ซ่งแต่นั้นมา นอกจากนั้นแล้วยังบรรจุพระสูตรที่เขียนด้วยลายมือที่ค้นพบใหม่ที่ถ้ำตุนหวังและที่อื่นอีกกว่า 200 ชนิด คัมภีร์แปลตลอดทั้งผลงานประพันธ์ทางพระพุทธศาสนายุคสมัยก่อนราชวงศ์ซิงของประเทศจีนที่ไม่ได้บันทึกไว้ในพระมหาปิฎกจีน แต่มีปรากฏในพระมหาปิฎกไทโซ (ไม่รวมพระสูตรที่เขียนด้วยลายมือค้นพบที่ถ้ำตุนฮวง) สถิติโดยคร่าวๆ มีมากกว่า 400 ชนิด ซึ่งในจำนวนนั้นมีคัมภีร์แปลประมาณ 215 ชนิด ผลงานประพันธ์ทางพระพุทธศาสนาของจีนประมาณ 220 ชนิด (รวมฉบับที่ต่างกันด้วย) ที่น่าสังเกตเป็นพิเศษคือ ในจำนวนผลงานประพันธ์ของจีนเหล่านั้น ครั้งหนึ่งเคยมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาจีน ผู้รจนางานประพันธ์เหล่านั้น ส่วนใหญ่เป็นปรมาจารย์รุ่นก่อตั้ง

นิกายต่างๆ พระพุทธศาสนาในจีน หนึ่งในนั้นมีผลงานประพันธ์ของท่านจีจี้ “พระอาจารย์ใหญ่แห่งเจียงเสียง” ผู้ก่อตั้งนิกายตรีศาสตร์ที่แท้จริง

ผลงานประพันธ์ของปรมาจารย์นิกายต่างๆ ในพุทธศาสนาจีนดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นแล้ว ล้วนเป็นเอกสารสำคัญสำหรับการวิจัยพุทธศาสนาในประเทศจีน เพราะได้มีการบันทึกไว้ในพระมหาปิฎกไทโซ เมื่อครั้งตกทอดเหลือไว้ตั้งแต่อดีต ซึ่งมีความสำคัญและความหมายอย่างยิ่ง ในขณะเดียวกันได้เก็บรักษาผลงานประพันธ์แต่ครั้งโบราณ ณ ถ้ำตุนฮวง ซึ่งเป็นประเภทคัมภีร์สำคัญจำนวนมากของนิกายฉวนในช่วงต้นๆ กลุ่มพระสูตรที่เป็นเอกสารของนิกายฉวนแบบนี้ได้เปิดเผยต่อสาธารณะเป็นครั้งแรกในพระมหาปิฎกไทโซ จากนั้นเองที่กระตุ้นให้วงการพุทธศาสนาสองประเทศคือจีนและญี่ปุ่นเกิดกระแสนิยมในการวิจัยที่เกี่ยวกับนิกายฉวน ทำให้การวิจัยนิกายฉวนกลายเป็นหัวข้อที่นิยมที่สุดในการวิจัยพุทธศาสนาจีนตั้งแต่ยุคใหม่จนถึงยุคร่วมสมัย

นอกจากอินเดียปิฎก จีนปิฎก และญี่ปุ่นปิฎก ทั้งสามตามรูปแบบภูมิที่แสดงให้เห็นลักษณะการจัดหมวดหมู่คร่าวๆ ของพระสูตรคัมภีร์ในพระมหาปิฎกไทโซ ซึ่งมีจำนวน 85 เล่มแล้ว โครงสร้างอีกส่วนหนึ่งจะเป็นสารบัญรายชื่อและดัชนี รวมทั้งรูปภาพทางพระพุทธศาสนา รวมความจุพระมหาปิฎกไทโซทั้งสิ้นจำนวน 100 เล่ม รูปภาพเหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งอันมีค่าของวัดแต่ละแห่งในประเทศญี่ปุ่น เนื้อหารูปภาพเหล่านั้นไม่จำกัดแต่เพียงภาพพระพุทธรูป, ภาพพระโพธิสัตว์, ภาพสัญลักษณ์มือ, ภาพสัญลักษณ์ต่างๆ, สมุนไพรหอม ตลอดจนภาพปรมาจารย์ต่างๆ เป็นอาทิ ดังเช่น “ภาพพระอมิตพุทธและโงะซังคุแปดมหาโพธิสัตว์”, “ประมุขภาพวาดไมตรีโพธิสัตว์”, “ภาพแปดมหาราช”, เป็นต้น ในประวัติศาสตร์การจัดพิมพ์พระคัมภีร์ปิฎก นับได้ว่าเป็นครั้งแรกที่มีการนำภาพทางพระพุทธศาสนาเข้ามารวมอยู่ในพระปิฎกด้วย ทำให้มีสงสัยว่านี่คือคุณประการหนึ่งของพระมหาปิฎกไทโซ ภาพต่างๆ เหล่านี้ไม่เพียงเป็นคลังข้อมูลอันทรงคุณค่าทางศิลปะความงามทางพุทธศาสนา แต่ยังเป็นข้อมูลสำคัญยิ่งสำหรับการวิจัยโดยเฉพาะพิธีกรรมทางศาสนา

2. การจัดหมวดหมู่

เมื่อกล่าวถึงวิธีการแบ่งหมวดหมู่ของพระมหาปิฎกไทโซ การจำแนกหมวดหมู่ได้มีการแก้ไขปรับปรุงการแบ่งหมวดหมู่พระปิฎกพุทธศาสนาภาษาจีนที่สืบทอดกันมาแต่ดั้งเดิม กลายเป็นรูปแบบใหม่ ไม่มีการแบ่งแยกเป็นฝ่ายมหายานสาวกยานอีก แต่เป็นการจัดคัมภีร์พุทธศาสนาตามประวัติศาสตร์ที่สามารถสืบค้นหาร่องรอยหลักฐานตามยุคสมัยที่ตกทอดมา โดยมี “หมวดอาคม” เป็นปฐม อันดับรองลงมาคือ “หมวดชาดก” เนื้อหาสำคัญเป็นการพรรณนาประวัติของพระพุทธเจ้า ต่อจากนั้นก็พระสูตร พระวินัย พระอภิธรรม ตลอดทั้งคัมภีร์ตำราทางพระพุทธศาสนาจำแนกตามประเภท และรวมทั้งผลงานประพันธ์ทางพระพุทธศาสนาของจีนและญี่ปุ่นตามลำดับก่อนหลัง วิธีการจำแนกประเภทเช่นนี้ไม่เคยมีปรากฏมาก่อน ไม่มีพระปิฎกใดสามารถเป็นฐานสะท้อนสำหรับอ้างอิง นอกจากนี้แล้วในพระมหาปิฎกไทโซได้จัดเพิ่มเติมรูปภาพเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาและสารบัญเข้าไว้ด้วยซึ่งไม่เคยปรากฏในพระปิฎกฉบับใดมาก่อน นับได้ว่าวิธีการแบ่งหมวดหมู่แบบใหม่ทั้งหมดนี้เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของพระมหาปิฎกไทโซ

พระมหาปิฎกไทโซเริ่มการจัดหมวดหมู่พร้อมกับโครงสร้างที่เริ่มจากคัมภีร์ตำราแปลจากอินเดีย (หรืออินเดียปิฎก) ซึ่งมีทั้งหมด 16 หมวด มีการจัดลำดับหมวดอย่างคร่าวๆ เป็นกลุ่มพระสูตรที่มี 10 หมวด หมวดวินัย หมวดอรรถกถาพระสูตร หมวดอภิธรรม และหมวดอื่นๆ โดยในกลุ่มพระสูตรได้จัดหมวดอาคมไว้เป็นหมวดแรกสุดและมีหมวดรหัสยานท้ายสุด ย่อมแสดงถึงฐานความเชื่อ ทศนคติ ค่านิยม ในการลำดับตามเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ทางพุทธศาสนาอินเดียที่มีหลักฐานอันน่าเชื่อถือพิสูจน์ได้ ลบล้างค่านิยมการจัดลำดับตามคำสอนแบบนิกายเถียนไถซึ่งแบ่งออกเป็นห้ากาลโดยมีอดีตเป็นหมวดแรกสุดดังปรากฏในพระปิฎกจีนยุคแรกเริ่ม ยิ่งไปกว่านั้นในพระมหาปิฎกไทโซมีการจัดหมวดวินัยเป็นลำดับรองลงมาจากกลุ่มพระสูตร แสดงให้เห็นการให้ความสำคัญตามลำดับเหตุการณ์ประวัติศาสตร์พุทธศาสนาอินเดียที่เผยแพร่เข้าไปในประเทศจีน โดยมีการแปลพระสูตรก่อน แล้วจึงมีการแปลพระวินัยในยุคต่อมา ติดตามด้วยหมวดอรรถกถาพระสูตรหมวดอภิธรรมของนิกายในยุคสืบแปดนิกายในอินเดีย หมวดมหายานิก โยคาจารย์ และหมวดรวมศาสตร์ จัดตามลำดับประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาที่เกิดขึ้นในอินเดีย เมื่อมองภาพรวมในอินเดียปิฎก การเรียงลำดับจึงต่างจากพระไตรปิฎกในเถรวาท อันได้แก่พระวินัย ตามด้วยพระสูตร และพระอภิธรรม ฉะนั้นพุทธศาสนมหายานจึงมักเรียก พระสูตร พระวินัย และพระอภิธรรม (จึง ลวี่ ลุ่น) โดยลำดับ

สำหรับผลงานประพันธ์ทางพุทธศาสนาจีน (หรือจีนปิฎก) แบ่งเป็น 10 หมวด โดยสามหมวดแรกคือ หมวดปกรณ์พิเศษพระสูตร หมวดปกรณ์พิเศษพระวินัย หมวดปกรณ์พิเศษพระอภิธรรม เช่นเดียวกับผลงานประพันธ์ทางพุทธศาสนาญี่ปุ่น (หรือญี่ปุ่นปิฎก) ซึ่งมี 5 หมวด ได้แบ่งสามหมวดแรกเป็นหมวดปกรณ์พิเศษพระสูตร หมวดปกรณ์พิเศษพระวินัย หมวดปกรณ์พิเศษพระอภิธรรม แต่ทำให้เห็นความแตกต่างโดยใช้คำว่า “ภาคต่อ” เสริมท้าย เช่น หมวดปกรณ์พิเศษพระสูตรภาคต่อ เป็นต้น

เนื่องจากการแบ่งหมวดหมู่ของพระมหาปิฎกไทโซมีเป็นจำนวนมากถึง 31 หมวดหมู่ ซึ่งเป็นเลขจำนวนมากจึงเรียกว่า “พระมหาปิฎก” ส่วนคำว่า “ไทโซ” ก็หมายถึงยุคสมัยไทโซของญี่ปุ่น ที่เป็นผู้จัดรวบรวมเรียบเรียงขึ้นใหม่ พระมหาปิฎกนี้จึงรวมเรียกว่า “พระมหาปิฎกไทโซ”

พระมหาปิฎกไทโซต่างจากพระมหาปิฎกจีนฉบับอื่นๆ อย่างชัดเจนคือ วิธีการแบ่งและจัดลำดับหมวดหมู่ การจัดวางลำดับชั้นของโครงสร้างแบบนี้สามารถสรุปได้ว่า ทะคะคุสุ จุนจิโร และวะตะนาเบ ไคเคียวคุ สองนักปราชญ์ญี่ปุ่นที่เดินทางไปศึกษาต่อด้านพระพุทธศาสนาจากตะวันตก ย่อมได้รับอิทธิพลความคิดและแนวคิดจากปราชญ์พุทธศาสนาฝ่ายตะวันตก ซึ่งนิยมอิงการเรียงลำดับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่สามารถสืบค้นร่องรอยหลักฐานปรากฏมากกว่าการอิงแนวคิดที่สร้างขึ้นจากปราชญ์พุทธศาสนาของจีน ดังนั้นจึงทำให้กลุ่มพระสูตรโดยมีหมวดอาคมถูกจัดลำดับไว้เป็นหมวดแรกสุด เริ่มต้นจากทีรฆาคม มายาคม สังยุตตาคม และอังโกตราคม ตามลำดับคล้ายฝ่ายเถรวาทซึ่งได้แก่ ทีฆนิกาย มัชฌิมนิกาย สังยุตตนิกาย และอังคุตตรนิกาย พระสูตรที่ถูกบรรจุเข้าไว้ในหมวดหมู่เหล่านี้เป็นที่ยอมรับจากสากลว่า เป็นพระสูตรแรกเริ่มในยุคพุทธศาสนาดั้งเดิม ซึ่งต่อมามีการรจนาเพิ่มเติมขึ้นอีกในภายหลังเป็นคำสอนของนิกายต่างๆ กลายเป็น

มหายาน จนถึงยุคคริสต์ศตวรรษที่เจ็ด ซึ่งอยู่ในช่วงเริ่มคำสอนแบบลี้ลับ ดังนั้นการจัดกลุ่มพระสูตรคัมภีร์ปิฎกแรกในฝ่ายอินเดียจึงเริ่มด้วยหมวดอาคมและสิ้นสุดที่หมวดรหัสยาน

3. การจัดคัมภีร์ที่มีหลายฉบับสำนวน

เนื่องจากพระสูตรต่างๆ ที่เก็บรวบรวมขึ้นเป็นพระมหาปิฎกนั้น เกิดจากการปริวรรตพระสูตรจากภาษาสันสกฤตหรือประกฤตของอินเดียสู่ภาษาจีน ในพระสูตรหนึ่งๆ อาจมีผู้แปลหลายคนต่างยุคสมัย จึงทำให้พระสูตรหนึ่งอาจมีหลายสำนวนแปล ทำให้มีชื่อพระสูตรที่เหมือนหรือต่างกันได้

6. อภิปรายผล

พระสูตร T235 มีชื่อพระสูตรปริวรรตเป็นภาษาจีนว่า 《金剛般若波羅蜜經》 วชรฺจุฉะติกา-ปฺรชฺญาปารมิตา-สูตร (1 ผูก) หยวนฉิน-กุมารชีฟแปลในปีค.ศ. 403

พระสูตร T236 มีชื่อพระสูตรว่า 《金剛般若波羅蜜經》 วชรฺจุฉะติกา-ปฺรชฺญาปารมิตา-สูตร (1 ผูก) หยวนเว่ย-โพธิธิจแปลในปีค.ศ. 509

พระสูตร T237 มีชื่อพระสูตรว่า 《金剛般若波羅蜜經》 วชรฺจุฉะติกา-ปฺรชฺญาปารมิตา-สูตร (1 ผูก) ฉิน-ปรมารถแปลในปีค.ศ. 562

พระสูตร T238 มีชื่อพระสูตรว่า 《金剛能斷般若波羅蜜經》 วชร-จุฉะติกา-ปฺรชฺญาปารมิตา (1 ผูก) สุย-ธรรมคุปตแปลในปีค.ศ. 605

พระสูตรที่ T239 มีชื่อพระสูตรว่า 《佛說能斷金剛般若波羅蜜經》 หรือ 《能斷金剛般若波羅蜜經》 เรียกย่อๆ ว่า 《能斷金剛經》 พุทธวณะ วชร-จุฉะติกา (1 ผูก) ถัง-อู่จี้แปลในปีค.ศ. 703

ตัวอย่างที่แสดงข้างต้นนี้ การแปลพระสูตรเดียวกันโดยต่างยุคต่างสมัยต่างบุคคล ผู้แปลอาจตั้งชื่อในพากย์จีนให้เหมือนกันหรือต่างกัน หรือมีชื่อใกล้เคียงกัน แตกต่างเพียงตัวอักษรที่เรียงสลับให้ต่างกัน หรืออาจใช้วิธีเติมคำว่า “พุทธวณะ” ไว้หน้าชื่อพระสูตรนั้น เพื่อให้สังเกตว่าเป็นสำนวนมีเฉพาะหรือเพิ่มเข้ามาในพระมหาปิฎกไทโซ แต่บางครั้งอาจใช้ชื่อที่แตกต่างกันเลยก็ได้ จึงทำให้พระสูตรดั้งเดิมภาษาสันสกฤตหรือปรากฤตเพียงพระสูตรเดียว กลายเป็นหลายพระสูตรด้วยฉบับสำนวนแปลที่ต่างกัน

ส่วนมากการจัดกลุ่มพระสูตรที่มีการแปลหลายครั้ง มักจัดเรียงลำดับต่อให้เป็นชุดเดียวกัน โดยพระสูตรที่มีความนิยมสูงสุดเรียงในลำดับต้น ต่อจากนั้นจึงเรียงตามลำดับเวลาหรือยุคสมัยการแปล ตามที่บันทึกไว้ในประวัติศาสตร์

7. กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์พัฒนาการโครงสร้างพระมหาปิฎกไทโซ” ต้องอาศัยความรู้พื้นฐานทางภาษาจีน ซึ่งงานวิจัยนี้อาจเกิดขึ้นหากข้าพเจ้ามิได้มีโอกาสได้รับการอนุมัติจากมหาวิทยาลัย สนับสนุนส่งเสริมให้ไปราชการเพื่อศึกษาพุทธศาสนาภาษาจีน ณ วิทยาลัยพุทธศาสนาหนันหนัน (ฝ่ายภิกษุณี) และมหาวิทยาลัยภาษาและวัฒนธรรมปักกิ่ง ตลอดทั้งอนุมัติให้เดินทางไปทำการวิจัยภายใต้การอุดหนุนของสถาบันจีนศึกษา (ฮั่นป๋น) ข้าพเจ้าจึงขอกราบนมัสการขอขอบคุณพระพรหมบัณฑิต (ศ.ดร.) อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และขอขอบคุณทบวงการศาสนาแห่งชาติ และกระทรวงศึกษาธิการของรัฐบาลจีน ที่ให้ทุนอุปถัมภ์การศึกษาพุทธศาสนาภาษาจีนตลอดเวลาที่ข้าพเจ้าทำการศึกษา ณ ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน และขอขอบคุณอย่างยิ่งท่านฉิน อวี๋เซิน อุปทูตวัฒนธรรมจีน สถานเอกอัครราชทูตประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนประจำประเทศไทย ที่ส่งเสริมสนับสนุนการไปศึกษา ณ ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนทุกครั้ง

งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จได้เพราะการสนับสนุนทุนวิจัยของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ขอนมัสการขอบคุณพระมหาสุทิตย์ อาภากรโ (ดร.) ผู้อำนวยการสถาบันวิจัย ฯ

ความสำเร็จของงานวิจัยนี้เกิดจากคำแนะนำช่วยเหลือจากบุคคลหลายฝ่ายโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ศ.ดร. หลี่ซือหลง (Prof. Dr. Li Silong) มหาวิทยาลัยปักกิ่ง (Peking University) และ รศ. ดร. เซวียนฟิง (Assoc. Prof. Dr. Xuanfang) มหาวิทยาลัยเหรินหมิน (Renmin University) ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนที่ให้คำแนะนำเบื้องต้นในด้านคัมภีร์ตำรา และวิธีการค้นคว้าข้อมูลตลอดทั้งแหล่งข้อมูลสากลซึ่งนักวิชาการพุทธศาสนาทั่วโลกต่างยอมรับ

งานวิจัยนี้ได้รับคำแนะนำอันเป็นประโยชน์ยิ่งจากพระมหาคณาจารย์จีนธรรมสมาธิวัตรเจ้าคณะใหญ่จีนิกาย คำแนะนำด้านภาษาสันสกฤตจากพระปิยรัตนะ (ดร.) (Dr. Phra Piyaratna) อาจารย์พิเศษคณะพุทธศาสตร์หลักสูตรภาษาอังกฤษ, ดร.ชานบ๋ิวซ์ ทัดแก้ว อาจารย์ประจำคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, และคุณสมควร ถ้วนนอก ฝ่ายคัมภีร์พุทธศาสตร์ กองวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และอีกหลายบุคคลที่มีสามารถเอื้อนามมา ณ ที่นี้ทั้งหมด สุดท้ายนี้ข้าพเจ้าจึงขอกราบนมัสการขอขอบคุณและขอบคุณบุคคลต่างๆ เป็นอย่างยิ่งที่มีส่วนช่วย เหลือในงานวิจัยนี้ให้สำเร็จสมบูรณ์ด้วยดี

8. ข้อเสนอแนะ

พระมหาปิฎกไทโซมีเนื้อหามาก บรรจุเป็นรูปเล่มถึง 100 เล่ม และเนื่องจากงานวิจัยมีข้อจำกัดเกี่ยวกับระยะเวลาและทุนวิจัย ฉะนั้นงานวิจัยนี้ทำได้เพียงในส่วนมิติที่เป็นแนวกว้างสาระสำคัญของปิฎกหลักเท่านั้น บัญชีรายชื่อและรายละเอียดของบางพระสูตรคัมภีร์ที่ได้แสดงไว้ยังไม่สมบูรณ์นัก ควรดำเนินการวิจัยต่อในรายละเอียดต่างๆ ขยายออกไปอีกเพื่อให้ได้มิติข้อมูลเชิงลึก รวมทั้งข้อมูลอีกสองปิฎกหลัก คือ จีนปิฎก และฎีปุ่นปิฎก เพราะเป็นส่วนสำคัญอีกสองส่วนที่รอ

การวิจัยทั้งในมิติที่ลึกและกว้าง นอกจากเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับพระสูตรคัมภีร์แล้ว ยังมีเนื้อหาเกี่ยวกับภาพข้อมูลทางศิลปะและพิธีกรรมทางพุทธศาสนาหายานที่น่าสนใจอีกมากที่ยังรอการวิจัย

บรรณานุกรม

- ชาย โพธิ์สิตา. (2550). "การวิจัยเชิงคุณภาพ : ข้อพิจารณาทางทฤษฎี" ตำราประกอบการสอนและการวิจัยการศึกษาเชิงคุณภาพ เทคนิคการวิจัยภาคสนาม. บรรณาธิการโดย เบญจา ยอดดำเนิน และคณะ. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร.
- _____. (2550). ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: อมรินทร์ พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).
- นิตา ชูโต. (2548). การวิจัยเชิงคุณภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: พรินต์โพร จำกัด
- อลิศรา ศิริศรี. (2541). "การนำวิธีวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณาไปใช้ในการวิจัยทางการศึกษา" รวมบทความทางวิธีวิทยาการวิจัย เล่ม 1. บรรณาธิการโดย สมหวัง พิธิยานุวัฒน์. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- 《大正藏新修大藏經》 พระมหาปิฎกโทโซ Li Fu-hua. He Mei. (2003). 汉文佛教大藏经研究 [Hanwen Fojiao Dazangjing Yanjiu] (Research on the Chinese Tripitaka). Beijing: Religious Culture Publishing.